

1
0-2b

Tsebō

Phalaborwa beliefs about natural phenomena

Letšatši le gopolwa ge e le selo se dirilwego ke kgotswane goba modimo. Gomme ke selo se makatša kudu, kudu ka maatla a lona. Gothwe letšatši ke le letona. Gothwe letšatši le sepela ka tsela e tee go ya le go boa. Mokgalabje Mphantlane o re ge letšatši le sobetše ga le a sobela le timele mollo fela gore le gomele mo le tšwago gona Bohlaba tšatši. Makhušane wa pele (1) o be a botša banna kgōrōng ge go gorwa mello e sale gosasa gore ge a le kua Shangaan kgaufsi le lewatle la India o be a bona letšatši le tšwa ka gare ga bodiba. Gomme ka morago le fofe le dule godimo ga maru a rata. Mokgalabje Motlalekgomo a re letšatši ge le diketši le sepela ka tsela ya lona ka fase ga mmu. Gomme tsela yeo e bjalo ka noka e na le meetse ao letšatši le sepelago ka gare ga ona. Letšatši gothwe ke letona ka baka la sehlogo sa lona go hloka kgaugelo ya go fiša batho le dibjalo. Phifalo ya letšatši e šupa dintwa tša ditšhaba tše kgolo. Gothwe ge go tla lwegwa ntwā ya 1901-1902 gobe ga ba le phifalo ya letšatši. Ge letšatši le dira lešaka le hlola pula. Gothwe ge letšatši le sobetše ke tsela ya go iša batho go robala gore ba se le bone ge le gomela morago ge ba robetše.

Ngwedi o gopolwa goba selo se botse seo se dirilwego ke Kgotswane. Gape ngwedi ke mosadi ka baka la kgaugelo go se senye selo ka baka la go hloka phišō.

Ngwedi o sa hwetšwa go sepela bjalo ka letšatši. Gomme di fapane fela ka diphetogo ka ge ngwedi o e hwa o tsoga. Ge ngwedi o sa bonale gothwe o hwile mohlang o bonalago gothwe o dutši goba o balamile. Phifalo ya ngwedi e sa šupa dintwa. Ga e le lešaka le hlola pula.

Dinaledi di gopolelwa gore di dirilwe ke Kgotswane.

Gomme maina a tšona ke a.

1 Mahlafolane ke naleledi ye kgolo ye e bonalago go tšwa ga mahubi a masehla a letšatši.

2 Kgopeladilalelo ke ya go bona ka nako ya dijo tša mantšiboa. Gomme ke mo e hweditšego leina le.

3 Selemela ke naka ye nyane ya go tliša phefo la mathomo ge marega a tsena.

4 Naka ke yona ye gothweng e buša moya wago tonya.

5 Morotlwa goba thotlwa goba dithotlwa ke sehlopha naleledi tše nyane tše ntši.

6 Molalatladi ke mopôpôro wa dinaledi wo o fekaganego godimo ga maru a matala. Gomme wona gothwe ke wona o swerego lefase gore le seke la wa. Gothwe bošego le mosega di laolwa ke molalatladi wa dinaledi.

Sedumedi ke naleledi yeo e welego. Gomme yona e bonwa ke dingaka fela moo e welego gona. Gothwe kgale ge naleledi e ka bonwa e kgaugile e tla lebelelwa theko yeo naleledi e yago go wa gona. Ke gona ge e kwetše go duma ge e wa fase ke gona dingaka di tla tšea dithebele go ya g theko yeo naleledi e kwetšego gona. Ka go realo go tla hwetša fao e welego gona, gomme e sobeletše fase ga mmu. Ke gona ngaka e tla fotla ka dihlare tša yona gore e kgone go rema naleledi ka selepe. Ge ngaka e tlogile naleledi e tla buša ya popetšwa ke mabu gore e bonwe ke dingaka fela.

Mphantlane o bone seripa sa naleledi go mokgalabje Meele papagwe e le sehlare sa pula. Gothwe ge ngwana a ka bala dinaledi o tla rota ntlong bošego a robetše. Ke gona di a ila.

Gothwe sedumedi se hlola lehu la dikgoši. Ga e le dinaledi tše dingwe ga go tsebjwe maina a tšona.

3 Legadima goba tladi gothwe le dirwa ke nonyana ye e bitšwago tladi. Gomme legadima letšwa molomong wa tladi. Ke gona modumo wa tladi goba legadima o dirwa ke diphego tša tladi. Gothwe nonyana ye e na le maatla a go gapa meetse gore a dire pula. Ge tladi e gala kudu e šupa goba felo fao gona le kotsi goba e bona selwana se bitšwago segololo se se talana. Ke gona ge tladi e dira mollo wa yona segololo se tla roga tladi ka go šikinya hlogo. Gomme tladi e tla se bona e le kgole ga leêtš la matsatši a mane goba go feta fao. Ke gona e tla gadima e dutši e lebeletše moo segololo se dutšing gona. Gomme segololo sona setla fela se roga tladi ka hlogo ya sona ka go e šišinya. Ge tladi e batametše e tla tia sehlare seo gore e sware segololo e seje. Ge segololo se ka tsena phagong ya more le ge e le wo mogolo tladi e tla fetša more goba sehlare seo ka go se rema ka dinala. Ke gona e tla ba ya hwetša segololo. Gothwe tladi e beela dithabeng tše kgolo. Tladi e tseba dilo tše ntši bjalo ka motho. Ge mosadi a ka belegela šokeng gomme dilo kamoka tšeo di tšwago ge mosadi a le pelegong di saka tša epelwa fase gona tladi e tla thibela pula gona.nageng yeo. Gape e tla gala kudu kudu felo fao. Ke gona tladi e tsebjwa ka kudu goba le maatla go neša pula le go thibela pula.

Tladi e tseba gape moo go fihlilwego motho ge a sa bolokwa ga botse. Ke gona e tla gala kudu le gona ya thibela pula go na. Mosadi yo mong le yo mong ge a boni goba ge lebaka la kgwedi le fihlile o swanetše go epa sekoti go ntšhetša meetse ka gare gore go tle go kgopetše ka mmu. Ge go se bjalo gona tladi e tla thibela pula. Ge motho a ka hwetša tladi a seke a ya le yona mo go nago le mollo goba metse. Ke gona e tla mmolaya ya tloga.

4 Mafofa a tladi le morotš wa yona di dira sehlare se segolo sa pula. Gomme ke sehlare sa magoši. Morotš wa tladi o hwetšwa fao e tiile go gona sehlare ole ka fase ga kutu ya sehlare ka

fase ga mmu. Ge e sale wo moswa ke meetse, gomme ge o omile ke wo mošweu gape ke lekōta. Ke gona ge motho a o hweditše o tla hwetša lehumo go dingaka le magoši. Ge motho a hweditše lefofa la yona o swanetše go lefihla gobane mohlang e tšwelelago ka ntshe e ka dira kotsi. Ge e le ka gae. Gothwe goba tladi ke nonyana ye maatla e šitile le batho ba Bašweu go e rua. Tladi ge e bolelwa ga e dumele go bolelwa ka la tladi e rata ge e bitšwa lentšu goba nonyana. Le gona ga e rate go šupjwa ka monwana ge e gadima. Gothwe e tla go bona ya gomiša pula. Ge leduma le kwala dikgoši di swanetše go dula ka dintlong gore e seke ya bonana le bona ge e gadima gobane bana le dithe tša yona tšeo ba dirilego dihlang tša pula. Ge tladi e ka gala kudu nageng yeo gonago le kgoši goba muniši wa pula o tla tseba goba gona le kotsi yeo tladi e e bonego. Ke gona go tla kgobigwa batho go tsoma seo tladi e belaelago ka sona. Gomme fa basadi ba tla sekišwa kudu kudu gore yo mong le yo mong a bolele seo a se dirilego gore kgoši e romele mphōka e lego meetse a pula a hwetšwago diphangong tša dihlang, a hlakantšwe le ditšhidi tše dingwe. Modumo wo mong le wo mong o dirwago ke pula e tla o tsebjwa ge e le modumo wa tladi.

Madimo le sefako ke marumo ao tladi e lwago le batho ka wona ka nako tše dingwe.

5 Ge tladi e ka gala kudu ge pula e na mme gosasa motho yo mong a ya go lema. Ke gona mohlang e boang e tla mo romela sefako gore se senye mabele a gagwe. Ke gona batho ba tšhaba kudu go sela melao ya tladi. Mohlang wo mont e tla romela phefo go senya mabele a motho yo a sa kwego dika tša tladi. Tladi ge e gala ga e tsome lerata la batho ke gona gothwe e ka ratha batho goba motho yo a dirago lerata. Gape ga e tsome molōdi. Ge motho a ka hwetša nonyana ye a ka seke a lebana le yona ka difahlogo. Gomme ena le dihlong ka baka la mediro kamoka e e dirago go motho. Gothwe lebaka kamoka la marega ditladi di a alama.

Gomme ge nako ya selemo e fihla di tla thoma modiro wa go ruta bana ba tšona go gadima le go ratha. Bana ba ngwaga wa go feta ba rutwa lenyaga. Gomme ba lenyaga e šago. Gothwe tladi ga e hwe x ge e se ge e ka bolawa ke motho ge a e hwetša e wele fase ge e be e re e ratha sehlare. Mo gong e ka re ke ratha sehlare ya wa fase gomme ya robega lephego ya šitwa go fofa. Gape mo gong ya wa fase ya šitwa go fofa gape. Gomme seo se diragala ka kotsi go yona. Mokgalabje Potokisi a re mollo wa tladi o tšwa maotong a yona. Gomme ba bang ba re o tšwa diphegong tša yona. Gomme ba bang ba re ke morotš wa yona.

Molalatladi gothwe ke ge tladi e šrêla letšatši. Gomme mo melalatlading gona le wa mosadi le wa tona. Molalatladi wa tshadi ga o rake pula. Gomme wa tona o na le maatla a go raka pula.

- 6 Lešapō la leōtō la tladi le aparwa ke dikgoši melaleng. Gape le tlala le ditšhidi tša bogoši tša pula. Gomme le lengwe le dirwe nakana ya go bitša pula. Ga e le lefofa la yona la le a dumelelwa go bonwa le swere ke motho fela ge e se kgoši le ba niši ba pula.

Pula e gopolwa goba meetse ao a dirwago ke dihlare tša dikgoši ka thušo ya tladi. Tladi e gopolelwa goba motseta wa dikgoši le ba niša pula go thuša dihlare go tliša pula. Ditirō tša batho di thibela pula kudu kudu tša basadi. Gomme tša banna di thibela pula ge a hwile e le lebitla. Gomme ~~xxx~~ seo se dirwa ke ka tsela yeo motho a hwilego ka yona. Gagolo ge a hwile ka bolwetši bja legohlola. Gomme seo se dirwa le go mosadi. Ga e le ditirō tša diphōfōlō di tliša pula, bjalo ka polaō ya thotlwa le kubu. Ge pula e ka na e le ya mathomo ga go dumelelwe gore motho a leme. Ke gore ge motho a ka lema ka yona gona o šimegile pula e ka se sa na ka pela. Ge pula e ka na ka sefakō ga go lemiwi ke seila. Gape ge e ka na ka magadima ga go dumelelwe gore moth a ye go lema.

Ga e le lefase, lewatle, dithaba, dinoka, matsha, didiba le methopo di go polelwa fela goba di hlodile ke Kgotswane. Ga e le hlago ya Mollo go tsebjwa fela e le tiro ya Kgotswane gore dihlare tše dingwe di be le mollo. Gomme gothwe o hlodilwe ke ba bogologolo ka go tshekga tshekga mme mollo wa tšwa. Gona le mehlare ye go sa dumelwego go gotša mello ka yona.

1. Monoko. 2. Motšhidi ge go hwile motho gomme ka morago go tla bešlwa meriri ya ba ledi ba lehu mme ya epelwa ka tlase ga sehlare sa motšhidi.

7 3. Mošntse o baka sehuba ge motho a ka dira mollo ka wona.

Gape motho o tla o kwa ka go nka ga wona.

4. Mošmane o dira gore batho ba lapa ba hlwele go šmana gobe go rogana.

5. Mogwane o dira gore motho a seke a bolaya ge e le motsomi

6. Mogopa-tladi o baka ditladi tše ntši motseng.

7. Mosesa go alafiwa batho ka wona ka go dira mosela wa pitsi ka mahlare a šna. Motho ga dumelwe go taboga mollo ka godimo gothwe o tla tsenwa ke bolwetši mo dithong tša pele ga motho.

Gothwe ge motho a ka tshwela mathe goba mare mollong di a ila. Gape go taboga mollo motho o tla hwelwa ke mosadi wa pele. Ge motho a ka ratela mollo o tla hwela ke mmagwe. Mollo wa kgōrōng ga o gotšwe bjalo ka wa ka gae goba lapeng. Gomme wa kgōrōng o epelwa mafsika. Mollo wa mphathong o bitšwa sisi ke gona o a ila. Ge motho a ka o gotša gae. Mollo wa metseng wa mphathong ga o gotšwe gae o a ila. Banna le basadi ga ba šre mollo ka o tee. Gomme banna le bašimane ga ba šre mollo ka o tee. Gomme ba bang le ba bang bana le mollo wa bona. Ke gore seo se rerwago ke banna se seke sa kwigwa ke basadi le bašimane. Gomme gape go bjalo le go basadi le bašimane. Gape ke nyatšego ge monna a hwetšwa gare ga basadi. Le masogana a na le wa wona mollo. Gomme ke boroga ge mosadi a hwetšwa gare ga banna.

Ke Mphantlane le Motlalekgomo

J.P.M. Malatši.

End. S.669